

Дыскусіі

Ж.В. НЕКРАШЭВІЧ-КАРОТКАЯ

МІКАЛАЙ ГУСОЎСКИ І ЯГО ПАЭТЫЧНЫ ЗБОРНИК
У БЕЛАРУСКИМ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ

Во многих статьях белорусских исследователей, посвященных личности и творчеству Николая Гусовского, допускались фактические ошибки, связанные в первую очередь с игнорированием латинского оригинала, ориентацией на переводные тексты. Автор статьи обращает внимание на наиболее серьезные неточности, влекущие за собой искаженные представления о творческом наследии поэта.

There were some factual mistakes in many Belarusian researchers' papers devoted to the investigation of Mikalai Husovski's creative work and personality. These errors are caused by the researchers unwillingness to refer to the Latin sources and their reference, presumably, to translated texts. The author draws the reader's attention to some most serious ambiguities which can cause some distortions in the evaluation of the poet's heritage.

Мікалай Гусоўскі займае сёння пачэснае месца на беларускім літаратурным алімпіе, і найперш – дзякуючы самаму буйному свайму паэтычнаму твору, які ў беларускамоўнай перакладчыцкай традыцыі прынята называць “Песняй пра зубра”. Упершыню беларускі чытач змог пазнаёміцца з гэтай пазмай у 1968 г., калі ў часопісе “Неман” з’явіўся яе пераклад на рускую мову Я. Парэцкага і Я. Семязона (гл. Гусовский 1968). За трыццаць чатыры гады, што мінулі з той пары, “Песня пра зубра” прыцягвала да сябе ўвагу такіх аўтараў, як навукоўцы Віктар Дарашкевіч, Якаў Парэцкі і Алесь Жлутка, Мікола Прашковіч, Алёг Лойка і Уладзімір Калеснік, маладыя даследчыкі Марыя Касьянава, Ірына Шкурдзюк і Уладзімір Фалалееў, а таксама паэты, пісьменнікі, журналісты. “Песня пра зубра” тройчы перакладалася на беларускую мову: Язэпам Семязонам (Гусоўскі 1973), Уладзімірам Шатоном (Гусоўскі 1994) і Наталляй Арсенневай (Гусоўскі 1997). Кожны з перакладчыкаў прапаноўваў свой арыгінальны варыянт рэнесансавага шэдэўра, кожны з даследчыкаў даваў сваю ацэнку творчасці паэта, кожны выказваў сваё разуменне асноўных тэм, ідэй, вобразаў “Песні пра зубра”. І ўсё напісанае засталася.

Засталіся, на жаль, і пэўныя недакладнасці, дапушчаныя рознымі даследчыкамі ў дачыненні да пытанняў пра жыццё і творчасць Гусоўскага. Найперш гэта датычыцца імя паэта. У загаловах паэтычных твораў Гусоўскага, сабраных і выдадзеных польскім даследчыкам Янам Пельчарам, сустракаюцца наступныя варыянты субскрыпцый паэта: “Nicolaus Hussoviensis”, “Nicolaus Hussovianus”, “Nicolaus Ussovius” (Hussoviani 1894, p. II, p. 4, 109, 110). Імя “Nicolaus”, як бачым, пры наяўнасці варыянтаў прозвішча паслядоўна ўзнаўляецца ва ўсіх аўтографіях паэта. Таму з пункта гледжання карэктнасці і павагі да аўтарскай саманазвы, а таксама ўлічваючы той факт, што творчасць славутага паэта-лацініста адносіцца да элітарнай, а не дэмакратычнай літаратуры XVI ст., лічым правільным ужыванне нарматыўнага перакладу ў звыклай для славянскіх моў форме “Мікалай”, а не ў размоўнай “Мікола”.

У шэрагу літаратуразнаўчых прац, а таксама ў падручніках і вучэбных дапаможніках для ВНУ можна знайсці сцвярджэнне, што паэтычны зборнік “Песня пра зубра” складаецца з аднайменнай пазмы і адзінаццаці вершаў рымскага перыяду (гл. Калеснік 1987, 135; Гісторыя 1998, 148; Лойка 2001, 237). Іншую інфармацыю падаў у сваім артыкуле У. Фалалееў, пералічыўшы па назвах чатыры вершы, далучаныя, па словах даследчыка, да пазмы ў кракаўскім зборы твораў Гусоўскага (гл. Фалалееў 2000, 71).

Звернемся да выдання твораў Гусоўскага, падрыхтаванага Янам Пельчарам, які грунтаваўся на аўтэнтычным матэрыяле першадруку 1523 г. У сваёй прадмове польскі вучоны і выдавец прапануе найперш бібліяграфічную даведку пра выданні твораў Мікалая Гусоўскага. Працытуем адзін эпізод: “1. Першая пазма Гусоўскага мае назву: Песня Мікалая Гусоўскага пра постаць, лютасць зубра і паляванне на яго.

Гэтая кніжка невялікая, у восьмую частку аркуша, першая старонка яе змяшчае загаловак, напісаны зверху, ніжэй падаюцца выява радавога герба князеў Сфорцаў і маленькія двувершы, што ўслаўляюць гэтыя кляйноты, а таксама шлюбны саюз Боны і Жыгімонта. На наступных старонках чытаецца прадмова, у якой Гусоўскі коратка распавядае гісторыю стварэння кнігі, якую ён прысвячае каралеве Боне. Пасля гэтай прадмовы змяшчаюцца тры страфы элегічнага двуверша, прысвечаныя Людовіку Альфію, сакратару каралевы. Напрыканцы ж кнігі паэт пажадаў змясціць вершы на розныя тэмы" (Hussoviani 1894, p. II).

Я. Пельчар, такім чынам, не называе дакладную колькасць вершаў, што ўвайшлі ў зборнік. Ён змяшчае іх у асобным (чацвёртым) раздзеле свайго бібліяграфічнага апісання творчай спадчыны паэта. Аднак, як вынікае з каментарыяў выдаўца, тры апошнія вершы былі змешчаны не ў зборніку "Carmen de statura...", а ў іншых выданнях. Метадам звычайнага арыфметычнага вылічэння прыходзім да высновы, што паэтычны зборнік "Carmen de statura...", акрамя пазмы "Песня пра зубра" і звязаных з ёю чатырох твораў меў у сваім складзе яшчэ восем (а не адзінаццаць!) вершаў паэта рымскага перыяду творчасці.

Я. Семяжон, а следам за ім і іншыя перакладчыкі мелі рацыю, абраўшы для лацінскага "carmen" у назве пазмы беларускі эквівалент "песня". Такая назва адпавядае еўрапейскай традыцыі, паводле якой паэтычны твор эпічнай формы мог называцца не толькі "паэмай", але і "песняй" (як "Песня пра Нібелунгаў", "Песня пра Раланда" і інш.). З другога боку, у выданні Я. Пельчара адзінаццаць вершаў Гусоўскага друкуюцца пад агульным заглаўкам "Carmina minora". Прыметнік "minora" сведчыць пра тое, што размова ідзе пра паэтычныя творы малой формы, а значыць, беларускі адпаведнік гэтага тэрміна – "верш".

Архітэктоніка першага паэтычнага зборніка, а таксама выдання 1525 г. ("De vita et gestis Divi Hyacinthi opusculum") была даволі складанай (гл. Дадатак). Адзначым у абодвух выданнях наяўнасць таго, што Уладзімір Кароткі назваў "прадмоўна-пасляслоўным комплексам" (гл. Кароткі 1991, 8). У прадмоўным комплексе прадстаўлены ўсе асноўныя кампаненты: выява магнацкага герба, эпіграма на герб, прысвячэнні. Ролю пасляслоўя ў зборніку "Carmen de statura..." адыгрываў запіс на апошняй старонцы зборніка "In aedibus Hieronimi Vietoris A.D.MDXXIII" ("У друкарні Гераніма Віетара ў 1523 г. ад Нараджэння Панскага"), у выданні "De vita et gestis..." – вершаваны зварот да чытача, а таксама выдавецкая нота "In aedibus Hieronimi Vietoris Anno Domini 1525" ("У друкарні Гераніма Віетара ў 1525 годзе ад Нараджэння Панскага") (Hussoviani 1894, p. II–IV). Гусоўскі арыентаваўся, такім чынам, на сучасныя яму еўрапейскія кнігавыдавецкія традыцыі.

Да сённяшняга дня ў літаратуразнаўчых працах, прысвечаных творчасці Гусоўскага, сустракаюцца недакладныя ці нават памылковыя азначэнні паэтычнага памеру "Carmen de statura...". Першы перакладчык пазмы на беларускую мову Я. Семяжон стаў, на жаль, адначасова першым з ліку тых, хто дапускаў вышэйназваную памылку. У пасляслоўі да асобнага выдання пазмы перакладчык, гаворачы пра паэтычны памер верша ў "Песні пра зубра", піша: "Гэта блізкі да гексамэтра пяці- і шасцікратны дактыль з цэзураю і без цэзуры" (Гусоўскі 1973, 89). На недакладнасць, дапушчаную Я. Семяжонам, звярнуў увагу В. Дарашкевіч у сваёй манаграфіі 1979 г. Аднак у тым жа годзе выходзіць з друку артыкул Я. Парэцкага, дзе вучоны прыводзіць недакладную цытату з уступнага артыкула Я. Пельчара да выдання твораў Гусоўскага 1894 г., што датычыцца метрычнай характарыстыкі твораў Гусоўскага (пры гэтым аўгар недакладна пазначае старонку ў спасылцы). Вось як выглядае адпаведны пасаж у арыгінале: "*Metrorum quidem paucissimus generibus usus est Hussovianus. Nam praeter metrum Sapphicum, quo unum carmen* (С.М.5) *compositum est, solo dactylico genere eius carmina constant: hexametrum scilicet катаστιχον coniunctum carmina de S. Hyacintho et ad*

S. Annam (C.M.3), *reliqua autem poemata distichos elegiacos* oraebent. In metris nihil est, quod poetae crimini dari possit; *immo omnes* versus non solum a vitiis sunt liberi, sed etiam venustate quadam et pulchro numero excellunt” (Hussoviani 1894, р. XLVII–XLVIII). Прапануем падрадкоўны пераклад гэтага эпизоду з лацінскай мовы: «Гусоўскі карыстаўся ўсяго толькі некалькімі відамі пазычных памераў. Так, за выключэннем сапфічнай страфы, якой напісаны адзіны верш (“Да Боскага Себасцьяна”. – Ж. Н.-К.), яго вершы складзены толькі дактылічнымі памерамі: гекзаметрам, г. зн. “у адзін вершаваны радок” напісаны вершы пра Св. Гіяцынта і да Св. Ганны, астатнія пазычныя творы прадстаўляюць элегічныя двувершы. У вершаваных памерах няма нічога, за што можна было б папракнуць паэта; сапраўды, усе вершы не толькі вольныя ад памылак, але нават вызначаюцца нейкай вытанчанасцю і чужоўнай рытмікай»*.

Я. Парэцкі прыводзіць наступную цытату: “В стихотворном размере, – писал И. Пельчар, – нет ничего, в чем можно бы упрекнуть поэта, все стихи не только свободны от ошибок, но даже отличаются какой-то прелестью и прекрасным ритмом. Гусовский пользуется гекзаметром в песне об Иакинфе и в молитве к Анне, в поэме о зубре и других сочинениях, за исключением «Песни к Севастияну», где поэт прибегает к элегическому гекзаметру” (Порецкий 1979, 169).

У тым, што аўтар артыкула памяняў месцамі розныя абзацы арыгінальнага тэксту, можна дапусціць наяўнасць пэўных мэт даследчыка. Але чым растлумачыць скажэнне сэнсу таго сказа, дзе ідзе гаворка пра канкрэтныя пазычныя памеры? З перакладу Я. Парэцкага вынікае, што “Песня пра зубра” напісана гекзаметрам і толькі верш “Да Боскага Себасцьяна” – “элегічным гекзаметрам”. Але падобны “пераклад” змяняе сэнс, закладзены ў арыгінале.

У сваёй манаграфіі “Николай Гусовский” Я. Парэцкі характарызуе “Песню пра зубра” як “1072 радкі элегічнага гекзаметру” (Порецкий 1984, 13). Паходжанне апошняга тэрміна застаецца для нас загадкавым. В.І. Дарашкевіч у сваёй манаграфіі адзначаў, што “Песня пра зубра” напісана элегічным двувершам (Дорошкевич 1979, 189). У артыкуле таго ж аўтара, змешчаным у юбілейным выданні “Песні пра зубра” 1980 года, метрычная характарыстыка твора ўплываецца ў кантэкст вельмі змястоўнага, абагульняючага выказвання: “Поэма Гусоўскага, напісаная элегічным двувершам, быццам вывеецця неруш лацінскага пласта нашай старажытнай літаратуры...” (Гусоўскі 1980, 171).

Тэрмін “элегічны двуверш”, або “двуверш”, з’яўляецца агульнапрынятым у гістарычным літаратуразнаўстве. Так, гэтым тэрмінам для пазначэння адпаведнай метрычнай структуры ў паэзіі Катула карыстаецца даволі аўтарытэтны ў галіне гістарычнай паэтыкі расійскі літаратуразнавец М.Л. Гаспарав (гл. Гаспаров 1986, 292). Буйны спецыяліст па старажытнагрэцкай паэзіі, нямецкі філолаг Бруна Снэль піша: “«Элегія» і «эпіграма» аб’ядноўваюць гекзаметр і пентаметр у двуверш» (Снелль 1999, 28). Сапраўды, элегічны двуверш уяўляе сабою двухрадковую страфу. Першы радок – дактылічны гекзаметр, другі – дактылічны пентаметр. Першапачаткова гэты пазычны памер ужываўся толькі ў кароткіх элегіях і эпіграмах. Аднак ужо ў паэзіі Старажытнага Рыма элегічным двувершам складаліся даволі вялікія, аб’ёмістыя вершы, напрыклад, элегіі Тыбула і Праперцыя, “Фасты” Авідзія і інш. З гэтага пункта гледжання выбар Гусоўскага цалкам апраўданы: працуючы ў жанры ліра-эпічнай паэмы, ён аддае перавагу элегічнаму двувершу перад гекзаметрам, які і ў старарымскай, і ў новалацінскай паэзіі панаваў у жанры гераічнага эпасу.

* Падрадкоўны пераклад аўтара артыкула. – Ж. Н.-К.

** Аўтар артыкула ўдзячны Андрэю Зіноўевічу Цісыку, загадчыку кафедры лацінскай мовы Мінскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта, за кансультацыі ў галіне антычнай метрыкі.

Тэрмін “элегічны гекзаметр” не можа разглядацца як сінанімічны тэрміну “элегічны двуверш”, паколькі не раскрывае ўнутранай сутнасці гэтай пазычнай страфы, якая, як адзначалася вышэй, заключаецца ў спалучэнні двух дактылічных памераў. Тым не менш у новым падручніку для ВНУ “Старабеларуская літаратура” пазычны памер твора памылкова пазначаны як “гекзаметр” (Лойка 2001, 249). Акрамя таго, аўтар выказвае думку аб тым, што, упэўнена валодаючы гекзаметрам, Гусоўскі нібыта “рухомеў цэзуру”. У дактылічным гекзаметры нават у класічнай антычнай пазэіі сустракаюцца толькі чатыры віды цэзуры, аднак у кожным з чатырох выпадкаў яе месца строга фіксуецца ў адпаведнасці з пэўнымі правіламі і патрабаваннямі жанраў. У гекзаметрычных радках элегічнага двуверша “Песні пра зубра” пераважна прадстаўлена класічная caesura semiquinaria – цэзура пасля пятай паўстапы. Менавіта гэты найбольш частотны від цэзуры ўжывае Гусоўскі і ў першых радках пазмы (гл. Hussoviani 1894, 9), якія аўтар згаданага вышэй падручніка цытуе ў неэквіметрычным перакладзе Я. Семязона. Пентаметрычны ж радок стабільна падзяляўся цэзурай на дзве роўныя часткі: па 2,5 дактылічных метры, і цэзура тут ніколі не магла “рухомецца”.

Прыгадаем класічныя схемы дактылічнага гекзаметра і элегічнага двуверша.

Гекзаметр:

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

Элегічны двуверш:

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / —

З вышэйпрыведзенай схемы відаць, што ў гекзаметры элегічнага двуверша ў першых чатырох стопах два кароткія склады (brevis) дактыля маглі замяняцца адным доўгім (longum), пераўтвараючы дактыль у спандэй, а ў шостаі стапе прадстаўлены “ансэрс” у разнавіднасці “кароткі часцей за доўгі”. У пентаметрычнай частцы страфы толькі ў першай і другой стопах два breve маглі замяняцца на longum.

Працытуем два першыя радкі “Carmen de statura...”, наклаўшы на іх адну з вышэйпрыведзеных схем:

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

In medi - / - o quae - / - dam // popu - / - lo spec - / - tacula / Romae,

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

Contige - / - rant nu - / - per // forte vl - / - denda mi - / - hi

(Hussoviani 1894, 9).

Відавочна, што на працытаваныя радкі накладаецца схема элегічнага двуверша. Гэта і ёсць вершаваны памер “Песні пра зубра”, які аўтэнтычна ўзнавіў У. Шатон, стварыўшы адзіны эквіметрычны і эквілінейны пераклад на беларускую мову. Параўнаем:

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

Неяк у / тлуме лю - / - дскім // ві - / - довішча / шумнае / ў Рыме

— — — / — — — / — — — // — — — / — — — / — — — / —

Я і ма - / - е ся - / - бры // блізка па - / - бачыць ма - / - глі

(Гусоўскі 1994, 9).

Метрычныя разыходжанні перакладу ў параўнанні з арыгіналам не выходзяць, як бачым, за межы дазволёных, што было ўсталявана існаваўшымі з антычных часоў правіламі. У. Шатон замяняе ў другой і чацвёртай стапе спандэй дактылем, а ў трэцяй – наадварот, дактыль спандэем. Пентаметрычны радок у метрычных адносінах узнёўляецца перакладчыкам абсалютна дакладна.

Паколькі творчасць Мікалая Гусоўскага на ўзроўні першаснага ідэйнага і эстэтычнага асэнсавання ўжо дастаткова вывучана, то сёння бачыцца мэтазгодным правядзенне літаратуразнаўчага доследу як на вобразна-мастацкім, так і на структурна-метрычным узроўні. Але такое даследаванне павінна праводзіцца на падставе аналізу арыгінальных, а не перакладных тэкстаў, а таксама пры належным узроўні прафесійнай падрыхтаванасці. Гэта дазволіць у далейшым пазбягаць хібаў і недакладнасцей у навуковых працах, прысвечаных творчасці слаўтага паэта.

Дадатак

Лічым мэтазгодным у межах дадзенага артыкула падаць поўную разгорнутую бібліяграфію твораў Мікалая Гусоўскага (на аснове класіфікацыі Я. Пельчара) па прычыне наяўнасці ў працах беларускіх даследчыкаў пэўных недакладнасцей і памылак пры ўзнаўленні назваў вершаў паэта-лацініста, а таксама ў перакладах гэтых назваў на беларускую мову.

Поўная бібліяграфія твораў Мікалая Гусоўскага (гл. **Hussoviani 1894**).

I. Зборнік **“Carmen Nicolai Hussoviani de statura, feritate ac venatione bisontis. In aedibus Hieronimi Vietoris A.D.MDXXIII Mense Octob. In 8 ce”** (“Песня Мікалая Гусоўскага пра постаць, лютасць зубра і паляванне на яго. У друкарні Гераніма Віетара ў кастрычніку 1523 года ад Нараджэння Панскага. У 8-ку” (гл. Дорошкевич 1979, 76).

1. **“Carmen de statura, feritate ac venatione bisontis”** (“Песня пра постаць, лютасць зубра і паляванне на яго”), 1072 радкі элегічнага двуверша з эпіграмамі, прысвячэннямі і прадмовай:

– эпіграма на герб Сфорцаў **“De serpente”** (“Пра змяю”); 4 радкі элегічнага двуверша;

– эпіграма **“De eodem cum aquila iuncto”** (“Пра яе ж, з арлом злучаную”); 4 радкі элегічнага двуверша;

– прысвячэнне **“Ad Serenissimam Principem et Dominam D.Bonam Dei gratia Regnam Poloniae Magnam Ducem Lithuaniae, Russiae Prussiaeque etc. Dominam”** (“Найяснейшай уладарцы і спадарыні П.Боне з Боскай ласкі каралева Польшчы, Вялікай Княгіні Літвы, уладарцы Русі і Прусіі etc.”); прозаю;

– прысвячэнне **“Ad Magnificum Dominum Ludovicum Alphium Reginalis Maiestatis secre tarium”** (“Вяльможнаму Пану Людовіку Альфію, сакратару Каралеўскай Вялікасці”); 6 радкоў элегічнага двуверша.

2. Верш **“Ad Reverendissimum Plocensem consolatoria”** (“Шматшаноўнаму (Эразму. – Ж. Н.-К.) Плоцкаму суцяшэнне”); 28 радкоў элегічнага двуверша.

3. **“In sacrificium nigri tauri Romae opera cuiusdam Graeculi contra vim pestis publice factum”** (“Верш на ахвярапрынашэнне чорнага быка ў Рыме, учыненае нейкім грэкам дзеля супрацьстаяння чуме”); 58 радкоў элегічнага двуверша.

4. Верш **“Ad divam Annam precatio”** (“Малітва да святой Ганны”); 29 радкоў дактылічнага гексамэтра.

5. Верш **“De fama in ecclesia Sancti Laurentii in Damaso temere exorta”** (“Пра чутку, якая нечакана ўзнікла ў касцёле Святога Лаўрэнція ў Дамасе”); 12 радкоў элегічнага двуверша.

6. Верш **“Ad divum Sebastianum”** (“Да святога Себасцьяна”); 84 радкі сапфічнай страфы.

7. **“Epitaphium Reverendissimo Domino Plocensi Romae inscriptum”** (“Эпітафія, напісаная шматшаноўнаму Пану Плоцкаму ў Рыме”); 8 радкоў элегічнага двуверша.

* Так, напрыклад, У. Фалалееў у адным са сваіх артыкулаў дапускае 14 памылак, прыводзячы арыгінальныя назвы вершаў Гусоўскага; апроч таго, недакладна і бессістэмна перакладае многія з гэтых назваў на беларускую мову (гл. Фалалееў 2000, 70–71). Наўрад ці можна спісаць усе гэтыя недакладнасці на рахунак выдавецкіх апісак.

8. **"Ad Reverendum Dominum Joannem Karnkowski Praepositum Scarmiriensem etc. Regiae Maiestatis secretarium"** ("Шаноўнаму Пану Яну Карнкоўскаму, намесніку Скармірскаму etc., сакратару Яе Каралеўскай Вялікасці"); 8 радкоў элегічнага двуверша.

9. **"Ad Venerabilem Dominum Carolum Antonium Bononiensem Gnesnensem etc. Canonicum, Regiae Maiestatis Secretarium"** ("Паважанаму Пану Карлу Антонію Банонскаму, Гнезненскаму etc. каноніку, сакратару Яе Каралеўскай Вялікасці"); 14 радкоў элегічнага двуверша.

II. **"Nova et miranda de Turcis victoria mense Iulio"** ("Новая і надзвычайная перамога над туркамі ў ліпені месяцы"); 174 радкі элегічнага двуверша.

III. **"De vita et gestis Divi Hyacinthi opusculum"** ("Паэма пра жыццё і подзвігі Боскага Гіяцынта"); 869 радкоў гексамэтра з эпіграмай, зваротам да чытача і прысвячэннем:

– эпіграма на герб князёў Адраванжаў **"In laudem Odrovansiorum familiae tetrastichon"** ("Чатырохрадкое ў гонар фаміліі Адраванжаў"); 4 радкі элегічнага двуверша;

– прысвячэнне **"Spectabili et Magnifico Domino Christophoro de Szydlowiec Palatino et Capitaneo Cracoviensi ac Supremo Regni Poloniae Cancellario etc."** ("Славутаму і высакароднаму Пану Хрыстафору з Шыдловец, кашталяну і ваяводзе Кракаўскаму, а таксама найвышэйшаму канцлеру Польскага Каралеўства etc.");

– вершаваны зварот **"Ad lectorem"** ("Да чытача"); 14 радкоў элегічнага двуверша.

IV. Вершы Мікалая Гусоўскага, што ўвайшлі ў склад іншых выданняў.

1. Прадмова **"Ad lectorem"** ("Да чытача") у кнізе Аўрэлія Ліпы (Брандаліна) **"Oratio de passione Domini"** ("Прамова пра пакуты Пана") (1533); 4 радкі элегічнага двуверша.

2. Верш **"Adhortatio pastorum ad curam gregis Dominici"** ("Заахвочванне пастыраў да апекі над паствай Дамініка"); 10 радкоў элегічнага двуверша.

3. Верш **"Sub imagine Christi crucifixi"** ("Пад выяваю ўкрыжаванага Хрыста") быў змешчаны ў зборы твораў Андрэя Кшыцкага; 4 радкі элегічнага двуверша.

ЛІТАРАТУРА

Nicolai Hussoviani carmina edidit... Joannes Pelczar. Cracoviae, 1894.

Гаспаров М. Л. Стихотворные размеры Катулла // Катулл Веронский Гай Валерий. Книга стихотворений. М., 1986. С. 291–296.

Гісторыя беларускай літаратуры: Старажытны перыяд / Пад рэд. М.А. Лазарука, А.А. Семяновіча. Мн., 1998.

Гусовский Н. Песнь о зубре / Пер. с лат. Я. Порецкий, И. Семёнов // Неман. 1968. № 7

Гусоўскі М. Песня пра зубра / Пер. Я. Семяжона. Мн., 1973.

Гусоўскі М. Песня пра зубра: На лац., бел., рус. мовах. Мн., 1980.

Гусоўскі М. Песня пра зубра / Пер. У. Шатона. Мн., 1994.

Гусоўскі М. Песня пра зубра / Пер. Н. Арсеньевы // Крыніца. 1997. № 7.

Дорошкевич В. И. Новолатинская поэзия Белоруссии и Литвы: Первая половина XVI в. Мн., 1979.

Калеснік У. Алегорыя зубра Мікалая Гусавіяна // Калеснік У. Тварэнне легенды. Мн., 1987.

Кароткі У. Беларускія прадмовы і пасляслоўі другой палавіны XVI — першай палавіны XVII ст. // Прадмовы і пасляслоўі паслядоўнікаў Францыска Скарыны / Уклад. У. Кароткі. Мн., 1991. С. 6–22.

Лойка А. А. Старабеларуская літаратура: Падручнік. Мн., 2001.

Порецкий Я. Николай Гусовский. Мн., 1984.

Порецкий Я. "...Родной речи отеческий звук": Язык и мастерство Николая Гусовского // Неман. 1979. № 9. С. 166–170.

Снелль Б. Греческая метрика. М., 1999.

Фалалееў У. У. Творчая спадчына Міколы Гусоўскага: Спраба жанрава-тэматычнай класіфікацыі // Весті Інстытута сучасных ведаў. 2000. № 2. С. 70–80.

Паступіў у рэдакцыю 05.01.2002.

Жанна Вацлаваўна Некрашэвіч-Кароткая – кандыдат філалагічных навук, дацэнт загадчык кафедры класічнай і славянскай філалогіі Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта.